

QISHLOQ XO'JALIGIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLANILISHI

Yusupov Nizomiddin Ro'zimurod o'g'li

Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar instituti tayanch doktoranti (PhD)

Kirish: Mamlakatimiz milliy iqtisodiyotini shakllantirishda qishloq xo'jaligini rivojlantirishga katta e'tibor berilmoqda. Ushbu sohani rivojlantirishda qishloq xo'jaligiga oid tadqiqotlarni kuchaytirish va qishloq xo'jaligiga ta'sir etuvchi tabiiy omillarning ta'sirini tadqiq etish ham katta ahamiyatga ega. Qolaversa, keng ko'lamli tarkibiy o'zgarishlar va sifat jihatdan yangilanishlar qishloq xo'jaligidagi vaqt mobaynida makondagi jiddiy o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Zero, bugungi kunda qishloq xo'jaligida paxta ekiladigan yerlarni optimallashtirish va boshqali don ekinlari, sabzavotchilik, bog'dorchilik, uzumchilik uchun ajratilgan maydonlarni kengaytirish hisobidan ekin maydonlari tarkibida o'zgarishlar amalga oshirish jadal davom etmoqda.

Hozirgi kunda ko'p tarmoqli qishloq xo'jaligini rivojlantirish muammolarini hal etishda raqamli texnologiyalarga alohida e'tibor qaratish zarur. Qishloq xo'jaligi respublikamizning istemol bozoriga oziq-ovqat mahsulotlari va qayta ishlash sanoatiga xomashyo yetkazib berish bilan birga, qishloq xo'jaligi mashinasozligi, kimyo sanoati kabi bir qator tarmoqlar mahsulotlari uchun kafolatli bozor bo'lib ham hisoblanadi. Shuning uchun han mamlakatimiz perezidenti tominidan "Aqlli qishloq xo'jaligi" Konsepsiyasi doirasida qishloq xo'jaligiga raqamli texnologiyalarni faol tatbiq etish, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali O'zbekistondagi yer maydonlari va ekinlarini obyektiv xaritalashga doir ishlarni amalga oshirishni nazarda tutadi.

O'zbekistonda "Aqlli qishloq xo'jaligi" Konsepsiyani jorish etish orqali quyidagi natijalarga erishish mumkin:

- boshqaruv samaradorligini oshirish;
- resurstejamkor texnologiyalar, xususan aniq uyalab ekadigan seyalkalar, GPS uskunalari bilan jihozlangan qishloq xo'jaligi texnikalariniqo'llash;
- suv resurslari, o'g'itlardan samarali foydalanishni nazarda tutuvchi suvtejoychi sug'orish texnologiyalari foydalanish;
- qishloq xo'jaligi hayvonlarini parvarishlash va sutni sog'ish bo'yicha robototexnikalarni qo'llash;
- qishloq xo'jaligiga yangi zamonaviy kasb egalari bo'lgan xodimlarni (mutaxassislarni) jalb etish;
- ma'lumotlar almashinuvining raqamli formatiga o'tish, hisobot turlarini qisqartirish bilan ishtirokchilarning o'zaro va davlat bilan hamkorligi samaradorligini oshirish;
- respublikaning qishloq xo'jaligi quyi tarmoqlari va hududlari kesimida umumfoydalanishga qaratilgan bilim va texnologiyalar bankini yaratish;

- iqlim o‘zgarishlariga moslashuvchanligi va chidamliligini oshirish;
- raqobatbardosh, bozor va eksportga yo‘naltirilgan qishloq xo‘jaliginishakllantirish;
- oziq-ovqat xavfsizligini mustahkamlash va atrof-muhitni muhofaza qilishni kuchaytirish;
- davlat sarf-xarajatlarining samaradorligini, shu jumladan davlat-xususiysherikchilik asosida oshirish;
- xorijiy analoglarga mos keladigan “Aqlli qishloq xo‘jaligi” texnologiyalarini rejali asosda joriy etib borish;
- innovatsion yechimlarni joriy etish orqali qishloq xo‘jaligi ishlab chiqaruvchilarining logistika infratuzilmasi samaradorligini oshirish[3].

Qishloq xo‘jaligiga raqamli texnologiyalarni faol tatbiq etish, zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash orqali yer maydonlari va ekinlarini obyektiv xaritalashga doir ishlarni amalga oshirishni nazarda tutadi va bu orqali qishloq xo‘jaligi unumdorligini oshirishga erishiladi. Qishloq xo‘jaligi vazirligi, OneSoil, Boston Consulting Group kompaniyalari bilan hamkorlikda O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligida sun‘iy yo‘ldosh ma‘lumotlardan foydalanishga doir bitim imzolandi. Mazkur bitim “Aqlli qishloq xo‘jaligi” Konsepsiyasi doirasida qishloq xo‘jaligiga raqamli texnologiyalarni faol tatbiq etish, zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash orqali O‘zbekistondagi yer maydonlari va ekinlarini obyektiv xaritalashga doir ishlarni amalga oshirishni nazarda tutadi.

Joriy yilning avgust oyida qishloq xo‘jaligini diversifikatsiya qilish va ekinlarning o‘sishi sharoitlari bo‘yicha ma‘lumotni aniqlash, yechimlarini ishlab chiqish bo‘yicha investitsiya portfelini yaratishga qaratilgan seminarlar o‘tkaziladi [4]. O‘zbekistonda “Aqlli qishloq xo‘jaligi” Konsepsiyani jorish etishda quydagi muammolar mavjud:

1. Mutaxassislarni bilim tajribalarini yetarli emasligi
2. Lagistika infratuzilimalarni yaxshi yo‘lga qo‘yilmaganligi
3. Oziq –ovqat xavfsizligi yetarlicha ta‘minlanmaganligi
4. Texnologiyalarni chet eldan import qilinishi natijasida valyutani kata qismi chet elga chiqishi[1].

Mamlakatimizda ekin maydonlarini sug‘orishga milliardlab kubometr suv yo‘naltirilayotgani haqidagi dalillar keltirish mumkin. Biroq faqat taxminan 60 foizigina dalalarga yetib boradi. Shu bilan birga Jahon suv resurslari institutining prognozi tezkor choralar ko‘rish zarurligini ko‘rsatmoqda. Jumladan, institut mutaxassislarining fikricha, 2040-yilga kelib, O‘zbekiston dunyoning suv o‘ta taqchil bo‘lgan 33 mamlakati qatoriga kirishi mumkinligi qayd etildi. Kelajakda bu holat ko‘plab sohalarga ta‘sir qilishi mumkin. Shu sabab, ushbu resursni saqlab qolish ustuvor ahamiyatga ega [2].

Har yili 200 ming gektar maydonda suvni tejaydigan texnologiyalarni joriy etish vazifasi qo‘yildi. Ular bu sohada yaratilgan strategiyaning bir qismiga aylanadi. Shuning uchun ham O‘zbekistonda “Aqlli qishloq xo‘jaligi” Konsepsiyani jorish etish zaruriy jarayonlardan biri hisoblanadi. Mutaxassislarni bilim tajribalarini oshirish maqsadida Prezidentimiz Belarusga qilgan tashrifi doirasida “Belarus” yuqori texnologiyalar parki

faoliyati bilan tanishdi. Mazkur texnopark rezidentlari imkoniyatlarining O'zbekistonda taqdimotini tashkil etish taklifini ilgari surdi va bu orqali mamlakatimizdagi mutaxassislarni tajribalarini oshirish hisoblanadi[3]. Texnologik hamkorlikni mustahkamlash, kadrlar tayyorlash va tajriba almashish bo'yicha aloqalarni kengaytirish yuzasidan tavsiyalar berildi. Shuningdek, bu boradagi rivojlanish haqida gapirsak, yangi texnologiyalarni joriy etish atroflicha o'rganildi. Jalb qilingan ishchilar soni, vaqt, va albatta, masalaning moliyaviy tomoni ularga bevosita bog'liq. Jumladan, 76 ta paxta-to'qimachilik klasterlari tashkil etildi. Bu aholini jumladan, ta'lim muassasalari bitiruvchilari bo'lgan yoshlarni ish bilan ta'minlash imkonini beradi. Qishloq xo'jaligi natijalarni ko'radigan bo'lsak, 2018 yilda qishloq xo'jaligi mahsulotlarining 53,2 foizi o'simlik mahsulotlarini, 46,8 foiz chorvachilik mahsulotlarini tashkil etdi. 2017 yilda qishloq xo'jaligida 3,7 million kishi ish bilan ta'minlandi (jami ish bilan ta'minlanganlarning 27,2 foizi). Mamlakat aholisining deyarli yarmi qishloq joylarida yashaydi (2019 yil 1 yanvar holatiga ko'ra O'zbekistonda 33,25 mln. kishi, shu jumladan, qishloq joylarda 16,45 mln kishi (aholining 49,5 foizi) yashaydi). Qishloq xo'jaligida raqamli texnologiyalarini qo'llash imkoniyatlarini oshirishda, yangi texnologiyalar kiritish, mehnat unumdorligini oshirish va iqtisodiy tarmoqni modernizatsiyalash usulida rivojlantirishga o'tish talab qilinadi. Bu bo'shliqni to'ldirish uchun nazarimizda, uchta masalani hal qilish lozim:

–respublika, viloyat va tuman miqyosida qishloq tovar mahsuloti ishlab chiqaruvchilarining, bozor kon'yunkturasi bo'yicha resurslar bozori, qishloq xo'jalik tovariga bo'lgan talab, raqobatbardosh mahsulotlar navlari urug'larini etishtirish, zotli mol, texnologiya, transport vositalari, ichki va tashqi bozorga taalluqli boshqa axborotlar bilan ta'minlaydigan axborot xizmatini tuzish va takomillashtirish;

– O'zbekiston standartlarini jahon standartlariga moslashtirish bo'yicha ishlash, standartlashni takomillashtirish;

–ishlab chiqarish texnologiyasini takomillashtirish, qishloq xo'jalik mahsulotini etishtirishda tor ixtisoslashtirishga o'tish.

Xulosa: Raqamli texnologiyalar tomonidan qo'llab-quvvatlangan agrobiznesning takomillashtirilgan shakllari qishloq xo'jaligi vazifalarini tezroq va oson bajarish, vaqt va mablag'ni tejash, ishlab chiqarish jarayonlarida moslashuvchanlik va samaradorlikni oshirish imkonini berdi. Raqamli texnologiyalarning yangi, ilg'or imkoniyatlarini o'rganish uchun aynan shu muhim sababdir. Albatta, O'zbekistonda ham raqamli qishloq xo'jaligini joriy etishning afzalliklari ko'p bo'lib, bu orqali taqchil resurslardan oqilona foydalanish, mehnat unumdorligini oshirish va ekinlar hosildorligini oshirishda foydalansa bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 19-fevraldagi "Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalari sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5349-son Farmoni.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son "Raqamli o'zbekiston — 2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida Farmoni

3. Abdug'aniev A.A., Abdug'aniev A.A. Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti. T.: TDIU, 2006. – 283 b. 2. Xusanov R.X. Qishloq xo'jaligida iqtisodiy islohotlar va agrar iqtisodiyot. –T.: Yagi asr avlodi, 2021. – 205 b.

4. O'murzoqov O'.P. va boshqalar. Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti. T: "Iqtisod-moliya", 2008.-87-89 b.

5. Уктамов Х.Ф., Файзиев.Р.А. Роль эконометрического моделирования в обеспечения устойчивого экономического роста страны. Молодежь в науке: новые аргументы новые аргументы 2020 й. 16-феврал

